

Το κέρδος του χρόνου και η απώλεια του νοήματος

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Το φιλοκαλικό κίνημα, γνωστό ως «το κίνημα των Κολλυβάδων», είναι από τα πιο αξιόλογα πνευματικά φαινόμενα και από τις πιο γόνιμες πνευματικές κινήσεις μέσα στους κόλπους της Ορθοδοξίας την εποχή της Τουρκοκρατίας.

Σε όλους είναι γνωστό το ρήγμα που άνοιξε στην ιστορία της Ορθόδοξης Εκκλησίας και των ορθόδοξων λαών η κατάκτησι των χωρών τους από τους Οθωμανούς κατά τον ΙΔ΄ και ΙΕ΄ αί.

Εκείνο που διέσωσε την αυτοσυνειδησία τους και την ιερή ανάμνησι ότι αποτελούν ένα περιούσιο Λαό τού Θεού είναι η Εκκλησία που ανανεώθηκε από τον ησυχασμό στην αρχή ακριβώς αυτής της κρίσιμης εποχής για την ορθόδοξη Ανατολή.

Η εξασθένησι της ανατολικής Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, η ανάπτυξι των άλλων βαλκανικών ορθόδοξων κρατών και των τοπικών Εκκλησιών, οι συγκρούσεις μεταξύ των χωρών αυτών και οι εσωτερικές τους ακαταστασίες κ.λπ. είχαν κατά την εποχή αυτή ήδη προκαλέσει όχι μόνο μια κρίσι κοινωνικών δομών αλλά και μια βαθύτερη πνευματική κρίσι, η οποία κατά κανόνα προηγείται όλων των άλλων. Η κρίσι αυτή ήταν μια σοβαρή πρόκλησι, που βρήκε απάντησι και λύσι στον ησυχασμό.

Ο ησυχασμός, με τη βαθιά πνευματική εμπειρία του και με τη στηριγμένη σ' αυτή εξ ίσου βαθιά πίστι στην πραγματική παρουσία του Θεού μέσα στην ιστορία και σ' όλα τα ιστορικά γεγονότα, στερέωσε την κλονιζόμενη ενότητα των ορθοδόξων και ανανέωσε τη μοναδική και ασάλευτη ελπίδα και εμπιστοσύνη τους στην πρόνοια του Θεού. Ο ησυχασμός, λοιπόν, δεν ήταν μόνο ορθόδοξη θεωρητική απάντησι στο σύγχρονό του φιλοσοφικό και θεολογικό προβληματισμό της Δύσεως ή της αρχαίας ελληνικής σκέψεως. Ταυτόχρονα είχε και συγκεκριμένη ιστορική αποτελεσματικότητα, πολύτιμη για την επιβίωση των ορθοδόξων λαών και τη διατήρησι της καθολικής αυτοσυνειδησίας της Εκκλησίας στους καιρούς των δεινών της τουρκοκρατίας.

Ο ΙΕ' αί. διατηρεί ακόμα ζωντανή ανάμνησι αυτής της ησυχαστικής αναγεννήσεως, ενώ αποτελεί συχνά και τη γνήσια συνέχειά της, παρά τα τραγικά γεγονότα και τις δύσκολες συνθήκες κάτω από τις οποίες ζουν οι ορθόδοξοι λαοί αυτή την ιστορική

περίοδο. Τον ΙΣΤ΄ και το πρώτο μισό του ΙΖ΄ αι. συντηρείται απλώς η παράδοσι, αλλά δεν είναι πλέον σε θέσι, λόγω των περιστάσεων και της ελλείψεως παιδείας, να δώση νέους καρπούς.

Το ΙΖ΄ αι. η ορθόδοξη ανατολή ανοίγεται ολοένα και περισσότερο προς τη Χριστιανική Δύσι, έτσι ώστε να αναβιώσουν παλαιές διαμάχες αλλά και να υποστή η Ανατολή νέες επιδράσεις από τη σύγχρονη δυτική σκέψη και στάσι ζωής. Είναι γνωστό ότι τότε πολλοί Έλληνες εκπαιδεύονται στα πανεπιστήμια της Δύσεως και μεταφέρουν τις ιδέες της Αναγεννήσεως στην ορθόδοξη Ανατολή. Μερικοί απ' αυτούς τους λογίους ιδρύουν και σχολεία, στα οποία διδάσκουν νέες επιστήμες καθώς και θεολογία και φιλοσοφία κατά τα δυτικά πρότυπα.

Στο άγιο Όρος, που θα γίνει το κέντρο του φιλοκαλικού κινήματος τον ΙΗ΄ αί., ιδρύεται αυτή την εποχή η Αθωνιάδα σχολή, η οποία θα παίξη σπουδαίο ρόλο στις πνευματικές ζυμώσεις ιδιαίτερα με την εκεί παρουσία του Ευγένιου Βούλγαρη.

Είναι μια περίοδος κατά την οποία όλοι αναζητούν την αναγέννησι της ζωής της Εκκλησίας και των ορθοδόξων λαών· μόνο που οι μεν στηρίζονται στην πολιτιστικά πιο αναπτυγμένη Δύσι, στη δυτική επιστήμη, φιλοσοφία και παιδεία, οι δε στην παράδοσι της Εκκλησίας και την πατροπαράδοτη πνευματική κληρονομιά. Η σύγκρουσι μεταξύ των λεγόμενων «νέων φιλοσόφων» ή φιλελευθέρων (δυτικών) και των παλαιών φιλοσόφων ή παραδοσιακών διευρύνεται ολοένα και περισσότερο όχι μόνο στον ελληνικό χώρο αλλά σ' όλες τις ορθόδοξες χώρες, χωρίς να εξαιρείται ούτε η ορθόδοξη Ρωσσία.

Η Δύσι ασκεί παντού με την επιστήμη, το διαφωτισμό και την πολιτιστική πρόοδο τεράστια γοητεία. Το πρακτικό πνεύμα της, η πειστικότητα της λογικής της και τα ιστορικά αποτελέσματα των ιδεών της παρουσιάζονται σε πολλούς ως ισχυρότατο μέσο για την απελευθέρωσι των ορθοδόξων λαών από την ιστορική οπισθοδρόμησι και καθυστέρησι της πολιτιστικής αναπτύξεως.

[Συνεχίζεται]